

1940 Granaten på Avelsgård

”*Ka e de du hâil på me ’gut, e du heilt toillat*”, mest skreik Hågen til Jon, da litjbroren gikk løs på granaten i veggen med en hammer. De to brødrene var kommet nedover fra Flora, hvor mesteparten av familien oppholdt seg etter at tyskerne hadde okkupert gården i Hegra. Jon fant snart ut at han ville inispisere dette underlige jernstykke som stod i sørveggen på våningshuset. Selv om krigen var kommet til Avelsgård, så nok den 8-årige guttpjokken for et kort øyeblikk lyst på livet, og uten respekt gikk han løs på rariteten i veggen. Ja, det kunne nok blitt riktig ”lyst” i dobbeltforstand den formiddagen. Men heldigvis, storebror Hågen på 12 år følte seg velvoksen, og ville på sin måte både forstå og ta ansvar, så hammeren skiftet nok raskt hender der i veikanten.

Folket på Avelsgård hadde vært ute en vårdag før. Det ligger noe traust og sindig i genene til Kringenslekta. Slik også disse vårdagene i 1940. Vi skriver tirsdag 16.april, og vi møter Johan Kringen og tjenestetausa Hanna Stenseth som sitter til dugurs langs nordveggen på våningshuset denne vakre april dagen. Johan var ikke den som verken lot seg skremme eller pirke på nesen. Riktignok hadde tyskerne gjort om gården til en tikkende bombe, der låven var full av ammunisjon, men husdyra fikk de ikke røre. Johan Kringen hadde selv med geværpipa i ryggen blitt kommandert av tyskerne til å kjøre ammunisjonen med hest til gårds.

Johan var en klok mann. Han sørget for at familien ble brakt i sikkerhet opp til Kringen i Flora, og at hestene ble satt litt unna, men ellers aktet han å følge gårdens vante rutiner. Om kvelden gikk de opp til sommerfjøsset for å overnatte. Det var tyskere overalt. Kanoner og mitraljøser stakk fram rundt hvert hjørne. Men fjøsstellet og gårdsdrifta gikk, situasjonen tatt i betraktning, som ”normalt”. – Den formiddagen sitter altså Johan og Hanna der, oppgitte over den selvtakt de var vitner til. Det faller nok en og annen bitter kommentar. Fra takskjegget faller det noen dråper, vårsola varmer og naturen gjør seg klar til å ta fatt etter en lang vinter. Men det var verre ting som skulle falle på Avelsgård den dagen. Mens Johan og hans selskap inntar en bit mat, hagler det biter av metall inn over gården. To granater slår inn i huset. Den ene borrar seg inn på loftet, rett over hodet på Johan. Den andre blir stående i veggen på sørsiden under vinduet. Både gårdsfolket og tyskerne merket trykket.

Det var faktisk tre granater som slo ned på Avelsgård den april dagen. Og hadde de to første vært nære, så var nok den tredje ”like nære på” i overført betydning. Johan Kringen var på vei bort til stallen etter mjøl, da han ble stanset av en tysk offiser ved vass-huset. Disse to-tre minuttene reddet livet til ”sjølin” på gården. For mens de står der, slår den tredje granaten seg igjennom sørveggen på fjøsset, eksploderer og splinter i hundretalls skjærer seg gjennom veggene. ”*Hadd’en vært i stall’n, vil’n itt hatt mulighet te å.....*”, sier Jon det

mens han peker bort på hullene etter granatsplintene. Jon stanser midt i setningen. Han er sønn til Johan (1895-1985). Vi sitter og drikker kaffe ute på det vakre tunet på Avelsgård en varm olsokkveld i 2003. På andre siden av bordet sitter en annen Johan (40). Også han med navnet Kringen. Han har overtatt Avelsgård. Han er sønn av avdøde Hågen (1928-1998) og sønnesønn av vår Johan under krigen. Ved siden av sitter Inga Kringen, mor til nåværende Johan. For et kort øyeblikk blir det stille. De rundt bordet vet så inderlig vel hva som ligger i setningen som onkel Jon nettopp holdt på å fullføre. Det gir ettertanke.

En vil i ettertid si at det var dårlig ammunisjon Holtermann og hans mannskap hadde oppe på festningen. Og flere enn de på Avelsgård skal kanskje være glade for det. Først og fremst reddet "dårlig ammunisjon" livet til gårdsfolket. For det andre unngikk bygda at tyskerne iverksatte represalier dersom tysk mannefall hadde blitt en realitet. Og Berit, dattera på nabogården reddet og livet da en granat slo ned bare centimeter fra beina hennes. Det er et under at ingen ble fysisk skadet. Utover at samtlige vindusruter gikk i stykker, var det kun ei høne som ble drept av en splint. Hadde en av de to granatene som traff våningshuset på Avelsgård, eksplodert - ville det trolig ha gått liv, og med stor sannsynlighet hadde hele den prektige gården brent ned til grunnen. - Det har også blitt hevdet at Holtermann ikke ville avfyre skudd mot gårdene. "*De er verneverdige*", hadde Holtermann uttrykt det. - Hvorfor skjøt de da? Og folket på festningen måtte vite at det var sivile på Avelsgård!

Avelsgård er en gård med verdighet. Det ligger i dobbelt forstand mye historie i veggene på våningshuset fra 1886. Bygningen huset i lengre tid en butikk, og i utkanten av tunet var det et bakeri. Og i over 60 år har granaten i sørveggen stått der, som et vitne om en litt for spennende tid for folket på gården. Vi som farer forbi, kaster alltid et sideblikk for å forvise oss om at "historien" vedvarer. Granaten har blitt et kjennemerke - et tidsskille. Og dersom noen tror at den er desarmert, så vil det kanskje overraske de fleste at granaten står der den dag i dag, slik den entret bygningen så dramatisk denne vårdagen i 1940. Johan Krigen ringte samme dag ned til Værnes for å forhøre seg. Jo da, de skulle komme og uskadeliggjøre djevleskapen. Men nå *rei de ikke den dagen de salet* på Værnes før i tida, så faktum er at de har ikke kommet til Avelsgård ennå. Granaten står der urørt. Da tyskerne forlot gården skreiv de følgende inskripsjon i veggen under hylsteret: "*Norge soldate*", (tysker forsøkte å skrive

norsk) - og var nok ment som en opplysning om hvem som hadde utført skuddet. Disse to ordene har i ettertid blitt overmalt.

I dag er det Aud Sissel og Johan Kringen, sammen med barna Mads Hågen (9), Jonas (7) og Sindre (3) som rår grunnen på Avelsgård. Aud Sissel er fra Bye gård, og barnebarnet til vår store kulturpersonlighet, Reidar Korstad. I kårhuset bor mor og bestemor Inga, og noen meter lengre vest har onkel Jon satt seg opp bolig. Generasjonene slår vakt omkring historien til gården, slik det forplikter ei verdig slekt på en verdig gård. Johan er også flyger i Braathens, og når vestaværet står på - kommer han ofte inn over Hegra for landing på rullebane 27 på Værnes. Han flyr da rett fremfor gården, og uvilkårlig ser han ned til høyre - et raskt blick til sine kjære der nede. Granaten ser han og dersom han vil. En "ser nemlig alt" når en vet det er der. Slik vokter han om sitt og sine. Han har mye å være stolt av, han Johan. Han har mye å være takknemlig for. Det minner granaten ham om hver dag. Det kunne ha gått så mye, mye annerledes.

Sindre (3), Johan, Mads Hågen (9), Jonas (7) og Aud Sissel